

**ALICJA GRZEŚKOWIAK, KRZYSZTOF WIAK, MAŁGORZATA GAŁĄZKA,
RADOSŁAW G. HAŁAS, SŁAWOMIR HYPŚ, DAMIAN SZELESZCZUK
(RED. NAUKOWA)**

KODEKS KARNY Z 1932 ROKU

WYDAWNICTWO KUL, LUBLIN 2015, ss. 296

Publikacja pt. *Kodeks karny z 1932 roku* została wydana w celu uczczenia 60. rocznicy śmierci profesora Juliusza Makarewicza, która przypadała w dniu 20 kwietnia 2015 r. Profesor Juliusz Makarewicz był głównym twórcą Kodeksu karnego z 1932 r., a od jego nazwiska kodyfikacja ta jest nazywana „Kodeksem Makarewicza”.

Przedmiotowa publikacja stanowi zbiór trzynastu opracowań dotyczących głównych zagadnień uregulowanych w Kodeksie karnym z 1932 r. Rozpoczyna ją opracowanie Tadeusza Bojarskiego, który zajął się zagadnieniem konstrukcji Kodeksu karnego z 1932 r. i jego przepisów. Ta część koncentruje się nie tylko na systematyce Kodeksu, ale również na konstrukcji przepisów części szczególnej, charakteryzującej się syntetycznym ujęciem stanów faktycznych oraz alternatywnymi sankcjami.

Istotny i zachowujący aktualność temat przypadł w udziale Barbarze Kunickiej-Michalskiej – zasada *nullum crimen sine lege anteriori*. Autorka przedstawiła poglądy zarówno Juliusza Makarewicza, jak i innych wybitnych przedstawicieli nauki prawa okresu międzywojennego: Leona Peipera i Stanisława Śliwińskiego.

Zasady subiektywizmu i indywidualizacji odpowiedzialności karnej w Kodeksie karnym z 1932 r. przedstawiła Małgorzata Gałązka. Swoje uwagi poparła licznymi odniesieniami do publikacji Juliusza Makarewicza oraz do orzeczeń Sądu Najwyższego. W sposób kompleksowy odniosła się do kwestii związanych z winą i jej postaciami, a także okoliczności wyłączających winę i bezprawność. Ponadto szeroko ukazała zagadnienie usiłowania oraz koncepcje podżegania i pomocnictwa oraz współdziałania przy przestępstwach indywidualnych.

Alicja Grześkowiak podjęła temat odpowiedzialności nieletniego na tle Kodeksu karnego z 1932 r. Autorka usystematyzowała rozbieżne poglądy, które występowały w nauce prawa w kwestii odpowiedzialności

nieletnich. Szczegółowo ukazała genezę regulacji dotyczących nieletnich. Ponadto dokonała analizy pojęcia „rozeznanie” przez pryzmat poglądów poszczególnych przedstawicieli doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Tematyka systemu kar w Kodeksie karnym z 1932 r. została przedstawiona przez Mirosławę Melezini. Na tle różnych systemów kar, obowiązujących na ziemiach polskich w chwili odzyskania niepodległości w 1918 r., autorka opisała sankcje przewidziane w Kodeksie karnym z 1932 r.: karę śmierci, więzienie, areszt i grzywnę. Zostały przedstawione również kary dodatkowe: utrata praw publicznych, utrata obywatelskich praw honorowych, utrata prawa do wykonywania zawodu, utrata praw rodzicielskich i opiekuńczych, przepadek przedmiotów majątkowych i narzędzi oraz ogłoszenie wyroku w piśmie.

Problematykę kary śmierci w Kodeksie karnym z 1932 r. przybliżył Radosław G. Hałas. Przedstawiając tło prac kodyfikacyjnych wskazał na główne nurty myśli prawniczej okresu międzywojennego dotyczące kary śmierci. Szczegółowo ukazał prace Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego w zakresie tworzenia katalogu kar, zwracając uwagę na poglądy poszczególnych przedstawicieli nauki prawa.

Jarosław Majewski jest autorem części opracowania poświęconej sporum profesora Juliusza Makarewicza z Sądem Najwyższym na tle rozwiązań Kodeksu karnego z 1932 r. Przedmiotowe opracowanie przedstawia sposób dokonywania wykładni przepisów Kodeksu karnego przez Sąd Najwyższy oraz polemikę głównego twórcy Kodeksu z rozstrzygnięciami, które według niego pozostawały w sprzeczności z przepisami kodyfikacji.

Tematykę dotyczącą nadzwyczajnego wymiaru kary w Kodeksie karnym z 1932 r. podjęła Grażyna B. Szczygieł. Jako wprowadzenie do zagadnienia ukazała instytucje nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia kary w prawie państw zaborczych, które obowiązywało na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w chwili odzyskania niepodległości. W dalszej kolejności przedstawiła wyniki prac Komisji Kodyfikacyjnej; przybliżyła okoliczności uprawniające do nadzwyczajnego złagodzenia kary, przewidziane w części ogólnej Kodeksu, takie jak: zmniejszona poczytalność, usprawiedliwiona nieświadomość bezprawności czynu, przekroczenie granic obrony koniecznej, przekroczenie stanu wyższej konieczności, usiłowanie nieudolne, nieskuteczne podżeganie i pomocnictwo, starania podżegacza i pomocnika w kierunku zapobiegnięcia skutkom działania oraz przewidziane w części szczególnej Kodeksu: fałszywe zeznania niemające wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, odwrócenie własnym działaniem grożące-

go niebezpieczeństwa, kradzież mniejszej wagi, przywłaszczenie z nędzy, uszkodzenie cudzego mienia mniejszej wagi i oszustwo mniejszej wagi. Przedstawione zostały również przypadki obostrzenia kary: powrót do przestępstwa, zawodowe lub nałogowe popełnianie przestępstw, popełnienie przestępstwa przez urzędnika.

Sławomir Hypś podjął się przybliżenia zagadnienia środków probacyjnych w Kodeksie karnym z 1932 r. Opisał ówczesnie obowiązujące systemy probacji, trafnie ukazując ich zalety i wady. Szczegółowo omówił środki probacyjne w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowego zwolnienia z odbycia części kary.

System środków zabezpieczających w ujęciu Kodeksu karnego z 1932 r. został przedstawiony przez Lecha K. Paprzyckiego. Autor zwrócił uwagę na prace Komisji Kodyfikacyjnej oraz ostateczny kształt przepisów. Opisał przesłanki stosowania środków zabezpieczających, które dzieliły się na lecznicze (leczniczy środek zabezpieczający, polegający na umieszczeniu sprawcy w osobnej części zakładu dla obłąkanych albo w innym zakładzie leczniczym, umieszczenie w zakładzie dla obłąkanych o skłonnościach przestępczych, umieszczenie w zakładzie leczniczym dla alkoholików) i nielecznicze (umieszczenie w domu pracy przymusowej po odbyciu kary, z możliwością zwolnienia warunkowego, umieszczenie przestępców zawodowych i z nawyknięcia po odbyciu kary w osobnym zakładzie, z możliwością warunkowego zwolnienia). Szczególnie interesujące jest przedstawienie praktycznego funkcjonowania przepisów o środkach zabezpieczających.

Krzysztof Wiak podjął temat przestępstw przeciwko życiu w Kodeksie karnym z 1932 r. Ukazał systematykę przepisów zamieszczonych w rozdziale XXXV Kodeksu karnego z 1932 r., kryminalizujących zamachy na życie człowieka. Omówił znamiona przestępstwa zabójstwa zwykłego oraz jego uprzywilejowane typy: zabójstwo z afektu, dzieciobójstwo i eutanazję; przedstawił także zagadnienia z zakresu ochrony dziecka poczętego.

Tematykę zbrodni stanu według Kodeksu karnego z 1932 r. przeanalizował Damian Szeleszczuk. W pierwszej kolejności zostały przedstawione ówczesne koncepcje zbrodni stanu. Autor ukazał ciekawą dyskusję pomiędzy J. Makarewiczem a W. Makowskim, dotyczącą zakresu zbrodni stanu, związaną z zaliczeniem do nich zamachów na organy Narodu: Sejm i Senat (władza ustawodawcza), Prezydenta oraz Ministrów (władza wykonawcza) oraz sądy (władza sądownicza).

Aneta Michalska-Warias scharakteryzowała przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu w Kodeksie karnym z 1932 r., usystematyzowa-

ne w rozdziale XXV. Autorka przybliżyła m.in. przestępstwo publicznego łżenia lub wyszydzania Narodu Polskiego, znieważenia godła, chorągwi, bandery, flagi, sztandaru lub innego polskiego znaku państwowego albo uszkadzania lub usuwania takiego znaku wystawionego publicznie, publicznego nawoływania do popełnienia przestępstwa lub pochwalania go, publiczne nawoływanie do nieposłuszeństwa lub przeciwdziałania ustawom lub prawnym rozporządzeniom władzy, rozpowszechnianie wiadomości z dochodzenia lub śledztwa, bez zezwolenia odpowiednich władz, paserstwo, nieopuszczenie zbiegowiska publicznego, branie udziału w zgromadzeniu lub zebraniu, mającym na celu przestępstwo, branie udziału w związku, którego istnienie, ustrój lub cel miały pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej. Analizę przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu w Kodeksie karnym z 1932 r. autorka połączyła z porównaniem tych regulacji z aktualnym stanem prawnym.

Igor Zgoliński dokonał charakterystyki oraz ukazał główne założenia penalizacji przestępstw gospodarczych w Kodeksie karnym z 1932 r. Na wstępie przybliżył uwarunkowania historyczno-prawne; w dalszej kolejności przedstawił wybrane przestępstwa gospodarcze, takie jak m.in.: przestępstwa na szkodę wierzycieli (rozrzutność prowadząca do niewypłacalności lub upadłości, doprowadzenie do upadłości, pogorszenie stanu majątkowego, ukrywanie przedmiotów majątkowych, faworyzowanie wierzycieli).

Recenzowana publikacja jest godna polecenia. Nie tylko przybliży czytelnikowi sylwetkę wybitnego przedstawiciela polskiej myśli prawniczej – Juliusza Makarewicza, ale przede wszystkim główne dzieło jego życia – Kodeks karny z 1932 r. Monografia ta niewątpliwie daje pogłębioną analizę kodyfikacji przedwojennej, jej uwarunkowań i jej dalszych losów. W przedstawianiu każdej z omawianych instytucji prawnych widoczna jest dbałość o źródła. Zapoznanie się z recenzowaną publikacją pozwoli na lepsze zrozumienie obecnie obowiązujących rozwiązań, przyjętych w Kodeksie karnym z 1997 r. oraz na szersze spojrzenie – w perspektywie historycznej – na współczesne polskie prawo karne.

rec. *Aneta Michalek**

* Mgr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.